

ความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน

The expectation of the civil society among participants in the coming home project

สุไลมาน เจ๊ะและ^{1*} และ วันพิชิต ศรีสุข²

Sulaiman Chealae^{1*} and Wanpichit Srisuk²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน โดยการวิจัยเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในกลุ่มผู้นำองค์กรหรือคณะกรรมการหรือคณะทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 6 องค์กร

จากการศึกษาพบว่า ภาคประชาสังคมมองว่าโครงการพาคนกลับบ้านนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้กับผู้ที่มีความเห็นต่างจากรัฐหรือผู้ที่ต่อสู้กับรัฐด้วยวิธีรุนแรง และผู้ที่ยังคงหลบหนีออกจากบ้านให้หันมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยสันติวิธี โดยการออกมาทำงานตัวแสดงตน เพื่อสามารถสลายโครงสร้างของผู้ก่อเหตุรุนแรงอย่างยั่งยืน และมองว่าบุคคลเหล่านี้คือผู้บริสุทธิ์คนหนึ่งที่มีอุดมการณ์และความตั้งใจใฝ่ดี แต่กลับถูกหลอกใช้ให้เป็นเครื่องมือของการก่อความรุนแรงด้วยการสมรู้สมคิดบนฐานแห่งศรัทธา ซึ่งภาคประชาสังคมต่างก็มีความคาดหวังต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การต้องการได้รับคนดีกลับมาสู่สังคม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุวัฒนธรรมได้อย่างเป็นปกติสุขด้วยแนวทางสันติ โดยเข้าใจธรรมชาติของความหลากหลายในสากลโลกมากยิ่งขึ้น และสามารถเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสูงสุดต่อสังคม ประเทศชาติ อีกทั้งสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลืองานด้านกระบวนการสร้างสันติภาพได้อย่างเต็มที่ ตลอดจนสามารถเป็นกำลังสำคัญของภาคประชาชนในการสนับสนุนงานควบคุมพื้นที่ ขจัดเงื่อนไขและสาเหตุที่ก่อให้เกิดการใช้ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

คำสำคัญ : ความคาดหวัง, บทบาทการพัฒนาสังคม, โครงการพาคนกลับบ้าน

ABSTRACT

This study aimed to explore expectation of the civil society among participants in the coming home project. Data were obtained through documentary review, in-depth interview, and focus group discussion among organization leaders and committees of six civil society organizations in southern bordering provinces.

Findings showed that the civil society viewed the coming hope project as opportunity provision for people having different opinions from that of the government and guerrilla to return home and solve problems through peaceful means. They must make an appearance to concerned government officials

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ม.สงขลานครินทร์

^{1*} MA student in Social Development Administration, Faculty of Humanities and Social Science, Prince of Songkla University

² อ.ดร., สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ม.สงขลานครินทร์

² Lecturer, Dr., Social Development Administration, Faculty of Humanities and Social Science, Prince of Songkla University

and help each other to sustainably disintegrate the structure of guerrilla. Also, it was viewed that these people were innocent but cheated to be a tool for violence making. The civil society expected in the same direction that these people would join the project and return home of the multi-cultural society peacefully and happily. It was hoped that they would have a better understanding about nature of diversity and able to be a good citizen of the nation. Also, they would be able to participate in the process of peace construction and support the preservation of violence making in southern bordering provinces of Thailand.

Keywords: expectation, social development roles, coming home project

บทนำ

สถานการณ์ความรุนแรงและการปฏิบัติการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายภาคใต้ นับตั้งแต่เหตุการณ์ปล้นปืนเมื่อปี 2547 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน การปฏิบัติการของกลุ่มเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพและความมั่นคงและบั่นทอนภาพลักษณ์ของไทยในประชาคมระหว่างประเทศมาโดยตลอด¹ การปลุกกระดมบ่มเพาะให้เกิดความเจ็บแค้นทางประวัติศาสตร์ระหว่างปัตตานีกับสยามเป็นปัจจัยต้นตอ (Underlying Causes) ที่นำไปสู่แนวคิดอุดมการณ์เชื้อชาติมลายูนิยม (Ethnolism) และชาตินิยม “ปาตานี” (Nationalism) ผสมผสานกับเรื่องเล่าต่อกันมา (Narrative) โดยการยกเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเพื่อตอกย้ำให้เกิดความเคียดแค้น มองเห็นว่าสยามคือศัตรูที่แท้จริงของมลายูปัตตานี พร้อมกับใช้เรื่องราวต่างๆทางประวัติศาสตร์ให้ปัตตานีดำรงสถานะเป็น “รัฐอิสลาม” (Islamic State) พัฒนาเป็นอุดมการณ์เอกราชรัฐปัตตานี หลังจากนั้นจึงได้นำหลักศาสนาอิสลามในบทบัญญัติที่ว่าด้วย “สงครามญิฮาด” มาตีความและอธิบายบทบัญญัตินั้น ซึ่งความเชื่อมั่นศรัทธาในอุดมการณ์นี้ถือเป็นแรงจูงใจสำคัญสูงสุดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของขบวนการก่อความไม่สงบด้วยความสมัครใจบนฐานแห่งศรัทธา²

การก่อความไม่สงบเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่กลุ่มชนซึ่งเกิดความขัดแย้งใช้ปฏิบัติการเพื่อให้รัฐสนองตอบต่อข้อเรียกร้องของกลุ่มตน ทำการบั่นทอนให้รัฐบาลเกิดความอ่อนแอหรือก่อให้เกิดการจลาจลสับสนวุ่นวายขึ้นภายในประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กลุ่มก่อการได้วางเป้าหมายไว้ และได้มีการพัฒนาวิธีการรูปแบบในการกระทำการอย่างต่อเนื่อง เช่น การก่อความไม่สงบโดยมุ่งเน้นมวลชน (Mass-Oriented Insurgency) การก่อความไม่สงบแบบดั้งเดิม (Traditional Insurgency) การต่อต้านโดยไม่ใช้ความรุนแรง (Non-Violent Resistance) การทำสงครามกองโจร (Guerrilla Warfare) การก่อจลาจลและปฏิวัติ (Riot/Revolution) และการก่อการร้าย (Terrorism) เป็นต้น จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการก่อความไม่สงบ และตามที่ได้ปรากฏอยู่ในทุกวันนี้³ อย่างไรก็ตามสมาชิกของขบวนการก่อความไม่สงบที่เคยก่อเหตุความรุนแรงและมีความผิดตามกฎหมายตลอดจนถูกออกหมายตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (หมาย พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ) และหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (หมาย ป.วิอาญา)

“โครงการพาคนกลับบ้าน” เป็นนโยบายหนึ่งที่ภาครัฐโดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า นำมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธีให้กับกลุ่มผู้ที่มีหมาย พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ และหมาย ป.วิอาญา แจ้งความจำนงรายงานตัวแสดงตนต่อเจ้าหน้าที่ที่อยู่ใกล้บ้านหันหน้ามาพูดคุยเจรจาแทนการใช้กำลังในการแก้ปัญหา การเปิดพื้นที่ให้ผู้ที่มีความมั่นคงเข้ามารายงานตัวเพื่อต้องการสร้างความมั่นใจให้แก่กลุ่มเป้าหมายและเครือข่ายให้หันกลับมาต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรม ไม่ต้องคอยหลบหนี กลับมาอยู่กับครอบครัว และเข้ามาร่วมกันพัฒนาชุมชนและอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดสันติสุขร่วมกัน⁴

ดังนั้นการศึกษาวิจัยนี้ผู้ศึกษาวิจัยสนใจจะศึกษาในประเด็นของ “ความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน” ซึ่งถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจและสำคัญยิ่งควรค่าต่อการศึกษาค้นหาคำตอบเป็นอย่างมาก เพราะหากเราสามารถเรียนรู้และเข้าใจถึงประเด็นความคาดหวังของภาคประชาสังคมที่เป็นกระบอกเสียงของประชาชนต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านก็จะเป็นประโยชน์ในเชิงข้อมูลทางวิชาการที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

องค์กรภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ 4 อำเภอของสงขลา)

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการทำงานวิจัยเล่มนี้ 1 ปี โดยเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2560

4. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้คัดเลือกประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการขับเคลื่อนองค์กรภาคประชาสังคมต่อการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) จำนวน 6 คน และเป็นตัวแทนจาก 6 องค์กร ได้แก่ นางสาวชนัญญา จันทรขาว สมาคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ (POSBO), นายอับดุลเลาะ เจ๊ะแว ชมรมมุสลิมภราดรภาพ (กาปงตักวา), นายเชอห์ตาน มะแตหะ สมาศิษย์เก่า นิสิตนักศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้, นายอัสมัน อีเต้ ชมรมนักศึกษารักสันติ, นายอูสมาน บุญยังค์ องค์กรสหพันธ์นิสิตนักศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สสชต.) และนายนิติธร สระศรี ชุมมุสลิมสันติภาพ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งต่อไป

1. แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

ความคาดหวัง (Expectations) เป็นความรู้สึก ความคิดเห็น การรับรู้ การตีความ หรือการคาดการณ์ต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่ยังไม่เกิดขึ้นของบุคคลที่พยายามคาดหวังในบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับตน โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ หรือคาดหวังเอาไว้ มันเป็นความรู้สึกที่ต้องการให้มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปจนถึงอนาคตข้างหน้า จากการคาดคะเนถึงสิ่งที่จะมากระทบต่อการรับรู้ของบุคคล โดยใช้ประสบการณ์การเรียนรู้เป็นตัวบ่งบอก การที่บุคคลเคยประสบความสำเร็จในการทำงานนั้นๆ มาก่อน ก็จะกำหนดความคาดหวังในการทำงานในคราวต่อไปสูงขึ้นหรือใกล้เคียงกับความสามารถจริงมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามระดับความคาดหวังต่ำลงมา เพื่อป้องกันมิให้ตนเกิดความรู้สึกล้มเหลวจากการที่วางระดับความคาดหวังไว้สูง ซึ่งความคาดหวังดังกล่าวนี้เป็นตัวบ่งชี้แห่งความสำเร็จที่จะช่วยในการตัดสินใจ

ของแต่ละบุคคลในการเลือกการกระทำไว้ โดยทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะและความแตกต่างของแต่ละบุคคล และสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่จะทำให้ความคาดหวังนั้นเป็นจริงขึ้นมาได้

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รชฏ จันทร์ทอง (2550) ได้ศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีในกรณีปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ตามแนวทางสมานฉันท์ ผลจากการศึกษาพบว่า รัฐบาลในสมัยปัจจุบันได้หาแนวทางแก้ไขปัญหาความไม่สงบอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวอาจก้าวข้ามจุดกลับคืนสู่ความสงบ หรือบางที่ฝ่ายรัฐบาลยังไม่ได้เริ่มต้นนโยบายการจัดการที่เข้มแข็งมากพอ ทั้งนี้กระบวนการแก้ไขปัญหในสถานการณ์ความไม่สงบนั้นเป็นการแก้ไขปัญหามายาวนาน⁵ โดยสอดคล้องใกล้เคียงกับวิจัยของชินวัฒน์ แม้นเดช (2555) ที่ได้ทำการศึกษาระบบการเข้าสู่การเป็นสมาชิกองค์กรการต่อสู้ของขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และแนวทางในการหยุดยั้ง พบว่า ขบวนการก่อความไม่สงบได้จัดตั้งโดยการใช้ความเชื่อและความศรัทธาในศาสนาอิสลามของพี่น้องมุสลิม มาเป็นเครื่องมือที่ชักนำให้บุคคลเกิดแนวคิดแบ่งแยกดินแดน ด้วยการถูกปลุกฝังถึงความเจ็บแค้นด้านประวัติศาสตร์ ชชาติพันธุ์ และการบิดเบือนคำสอนของอิสลามในการก่อสงครามญิฮาด ถือเป็นแรงจูงใจสูงสุดในการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีแนวคิดที่สอดคล้องใกล้เคียงเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหแบบสันติวิธีของกรมประชาสัมพันธ์ สำนักประชาสัมพันธ์เขต 2 (2558) ในข้อมูลข่าวสารเพื่อการประชาสัมพันธ์โครงการประชาสัมพันธ์สร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2559 ที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและอธิบายว่า โครงการพาคนกลับบ้านของรัฐบาลนั้น เป็นเพื่อโครงการที่ช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบในเหตุการณ์ความไม่สงบให้ดำเนินไปตามกระบวนการยุติธรรม โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า นำมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธีให้กับกลุ่มผู้ที่มีหมาย พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ และหมาย ป.วิอาญาแจ้งความจำนงรายงานตัวแสดงตนต่อเจ้าหน้าที่ที่อยู่ใกล้บ้าน ให้หันหน้ามาพูดคุยเจรจาแทนการใช้กำลังในการแก้ปัญหา ให้กลับมาต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรมไม่ต้องคอยหลบหนี กลับมาอยู่กับครอบครัวและเข้ามาร่วมกันพัฒนาชุมชนและอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดสันติสุขร่วมกัน ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงเล็งเห็นแล้วว่า ความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านจะเป็นการศึกษาที่ช่วยให้ประชาชนและหน่วยงานรัฐสามารถบูรณาการขับเคลื่อนโครงการต่อไปได้อย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์ให้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการหนุนเสริมกระบวนการแก้ไขปัญหความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แบบสันติวิธีด้วยเช่นกัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน เพื่อให้สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาปรับใช้เป็นแนวทางการสนับสนุนบทบาทการพัฒนาสังคมของผู้ที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านต่อการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม คือ แบบสัมภาษณ์

สำหรับเครื่องมือและวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) ที่เป็นภาคประชาสังคม เพื่อให้การศึกษครั้งนี้ได้ข้อมูลรอบด้าน มีความสมบูรณ์มากที่สุด โดยแบบสัมภาษณ์จะมีลักษณะเป็นคำถามเปิด (Open-Ended Question) ไม่มีโครงสร้าง (Non Structural Interview) เพื่อให้อิสระแก่ผู้ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา แล้วพรรณนาความโดยใช้ความรู้ด้านการบริหารพัฒนาสังคม ในส่วนที่เกี่ยวข้องมาอธิบายให้เห็นถึงความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ความคาดหวังของภาคประชาสังคมต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

จากการศึกษาพบว่า ภาคประชาสังคมมีความคาดหวังต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมองว่าโครงการพาคณกลับบ้านนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้กับผู้ที่มีความเห็นต่างจากรัฐหรือผู้ที่ต่อสู้กับรัฐด้วยวิธีรุนแรง และผู้ที่ยังคงหลบหนีออกจากบ้าน ให้หันมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยสันติวิธี โดยการออกมารายงานตัวแสดงตน เพื่อแสวงหาทางออกจากปัญหาความขัดแย้งร่วมกัน โดยเน้นหลักการเสริมสร้างความเข้าใจและฟื้นคืนความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกัน ให้เกิดความร่วมมือในการพร้อมเผชิญปัญหาร่วมกันมากขึ้น ตลอดจนเป็นการสลายโครงสร้างของผู้ก่อเหตุรุนแรงอย่างยั่งยืน และสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการพูดคุย เพื่อสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาคประชาสังคมเชื่อว่าผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ซึ่งอดีตเคยเป็นบุคคลที่จับอาวุธในการต่อสู้กับรัฐไทยมาก่อน นั้นเขาเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์ใฝ่ดีที่ต้องการกระทำเพื่อศาสนา (ตามความเข้าใจที่ได้รับการปลูกฝังจากอดีต) ซึ่งเขาถูกบ่มเพาะทั้งทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ ที่ถูกบิดเบือนให้ใช้ความรุนแรงแบบสุดโต่งต่อพี่น้องประชาชนทุกเชื้อชาติศาสนา โดยเห็นว่าสยามคือศัตรูของมลายูปาตานี เมื่อความเจ็บแค้นทางประวัติศาสตร์และความเป็นรัฐอิสลามชี้นำด้วยการอธิบายเข้าสู่ความเชื่ออย่างมีเหตุผลว่าการต่อสู้เพื่อเอกราชปาตานีถือเป็นการต่อสู้เพื่ออิสลามหรือเป็น “สงครามญิฮาดในอิสลาม” ซึ่งอุดมการณ์นี้ถือว่าเป็นแรงจูงใจสำคัญสูงสุดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของขบวนการก่อความไม่สงบด้วยความสมัครใจบนฐานแห่งศรัทธา

ดังนั้น สิ่งที่คาดหวังสูงสุดต่อผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน คือ การได้รับคนดีกลับมาสู่สังคม ซึ่งบุคคลเหล่านั้นต้องถูกการปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการต่อสู้ด้วยวิธีรุนแรงหรือใช้อาวุธมาเป็นการต่อสู้ด้วยแนวทางสันติ และสามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมแบบพหุวัฒนธรรมได้อย่างเป็นปกติสุข สามารถเข้าใจธรรมชาติของความหลากหลายในสากลโลกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งภายหลังจากการได้รับโอกาสจากรัฐแล้วนั้น เขาสามารถเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสูงสุดต่อสังคม สามารถช่วยเหลืองานด้านกระบวนการสร้างสันติภาพได้อย่างเต็มที่ เช่น การช่วยประชาสัมพันธ์กรณีให้ผู้เห็นต่างรัฐอื่นๆ เขาร่วมโครงการฯ สามารถเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ตามหลักศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง หรือการให้ข้อมูลข่าวสารทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกกับหน่วยงานในพื้นที่ต่อการแก้ปัญหา และสามารถเป็นกำลังภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนงานควบคุมพื้นที่ ขจัดเงื่อนไขและสาเหตุที่ก่อให้เกิดการใช้ความรุนแรงในพื้นที่

2. แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของผู้ที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านในอนาคต

จากการศึกษาพบว่า ภาคประชาสังคมได้เสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของผู้ที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านในอนาคต ให้สามารถเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดได้นั้นคือ การที่ภาครัฐต้องส่งเสริมการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน อันได้แก่ การรวมตัวกันเป็นชมรมพาคณกลับบ้าน ให้ครอบคลุมทั้ง 37 อำเภอ ที่เข้มแข็ง โดยเป็นลักษณะของการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาชุมชน/สังคมอย่างเป็นระบบ ซึ่งต้องยึดถือโครงสร้างความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ให้เห็นถึงความจริงใจที่รัฐต้องการก้าวข้ามสภาวะ “อาวุธ”

ไปสู่แนวทาง “การยุติความขัดแย้ง” โดยเน้นย้ำให้มีการบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วนจนตกผลึกทางความคิด (Thinking crystallization) ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งทุกคนคือส่วนสำคัญที่สามารถจรรโลงแนวทาง “สันติวิธี” เพื่อนำพาสันติสุขกลับคืนมาได้ในเร็ววัน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปความคิดเห็นของภาคประชาสังคมต่อการวางแผนแนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของผู้ที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้ 1) การพัฒนาศักยภาพของความเป็นผู้นำด้านกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมของผู้ที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน โดยเน้นการใช้แนวทางสันติเป็นธงนำ 2) การฝึกให้เป็นผู้กล้าแสดงความคิดเห็น 3) การสร้างความตระหนักในชุมชนร่วมกันโดยใช้วิธีการขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) การส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างสรรค์และบูรณาการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างสมดุลอย่างต่อเนื่องสำหรับการเสริมสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมทางสังคม 5) ควรให้ผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้มีบทบาทในการจัดอบรมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่จะลงปฏิบัติงานในพื้นที่เกี่ยวกับการสร้างการเรียนรู้ความเข้าใจของบริบทสังคมชายแดนใต้ ภายหลังจากการเข้าร่วมโครงการแล้ว เพื่อเป็นตัวชี้วัดของผลสัมฤทธิ์อย่างหนึ่งในการผลิตคนดีคืนสู่สังคม

การอภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

ความคาดหวัง (Expectations) เป็นการตั้งความปรารถนาที่จะเกิดขึ้นของบุคคลในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ความคาดหวังที่บุคคลตั้งไว้ มีทั้งความคาดหวังในระยะสั้นและระยะยาว และยังมีความคาดหวังในทางบวกและในทางลบ ซึ่งความคาดหวังจะนำไปสู่พฤติกรรมที่แตกต่างกันไป มนุษย์มีศักดิ์ศรีของตัวเอง นักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมจะเน้นให้ความสำคัญในเรื่องนี้และเห็นว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรี ศักยภาพ ความสามารถ ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคในฐานะเกิดมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การสร้างแรงจูงใจในการทำประโยชน์ต่อสังคมเชิงสร้างสรรค์ในตัวผู้ที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านจำเป็นต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นคนของเขา ดังที่นักทฤษฎีจิตวิทยาสังคมมองว่า บุคคลจะมีความคาดหวังมากน้อยเพียงใดนั้น โดยทั่วไปก็จะขึ้นอยู่กับความสามารถ (Ability) ของบุคคลนั้นด้วยว่ามีความสามารถในการปฏิบัติงานมากน้อยเพียงใด สอดคล้องกับ สุรีย์ กาญจนวงศ์ (2551)⁶ ความคาดหวังและความสามารถจึงเป็นส่วนประกอบกันเพื่อให้บุคคลพยายามในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้เกิดผลงาน และก่อให้เกิดการผลิตคนดีคืนสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาคประชาสังคมจึงให้ความสำคัญและพร้อมหนุนเสริมกระบวนการทำงานของโครงการพาคณกลับบ้านอย่างเต็มที่ โดยเห็นว่าเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องเรื่องของการเข้าใจถึงบทบาทหรือพฤติกรรมของคนเป็นสำคัญ กรณีการ จันสายทอง, 2551 ที่ต้องเข้าใจพื้นฐานของการพัฒนาในทุกๆ ด้าน รวมไปถึงการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมแสดงความคิดเห็นในนโยบายของรัฐ และยังสามารถกล่าวถึงสถานภาพ ตำแหน่งทางสังคม สอดคล้องกับ สนธยา พลศรี, 2547⁷ อุดมการณ์อันสูงสุดในการทำประโยชน์สู่สังคมหรือการพัฒนาสังคมเป็นเรื่องของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ พัฒนาคุณค่าความเป็นคนอย่างเต็มที่ เป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลภายในสังคม กระทั่งบุคคลและวัฒนธรรมในแต่ละสังคม เป็นการเพิ่ม “คุณภาพ” ของ “คน” เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ว่าจะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขความพอใจมากกว่าที่เป็นอยู่แล้วได้อย่างไรนั่นเอง

แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของผู้ที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้นจึงต้องเริ่มที่ตัวปัจเจกบุคคล ให้มีความรับรู้และเข้าใจ (Perception Role) ถึงบทบาทหรือเป็นทักษะที่เชื่อว่า ตนเองควรมีบทบาทอย่างไร แค่นั้น ในสถานการณ์หนึ่งๆ โดยบุคคลแต่ละคนจะรับรู้และคาดหวังในบทบาทของตนเองมากน้อยเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพ เป้าหมายของชีวิต ค่านิยม และประสบการณ์ของบุคคล และการรับรู้ในบทบาทของบุคคลอาจสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม หรือขัดแย้งกับความคาดหวังทั้งของตนเองหรือสังคมก็เป็นได้ สอดคล้องกับ มงคล นาฏกระสูตร, 2552⁸ การพัฒนาความสำนึกในตัวตน (Consciousness of Self) เป็นสิ่งสำคัญของความเป็นมนุษย์ เป็นพื้นฐานของความคิด การกระทำ และการสร้างสังคมถ้าปราศจากความคิดมีหลายสถานภาพและหลายบทบาท ดังนั้น บุคคลจะมีบทบาทเฉพาะสถานะที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการที่บุคคลประเมินการกระทำของตัวเองในบทบาททางสังคมบทบาทใดบทบาทหนึ่ง บทบาทเฉพาะสถานะบางบทบาทมีความสำคัญมากกว่าบทบาทอื่นๆ ขึ้นอยู่กับการให้ความหมายของตัวบุคคลเอง (Self Definition) ด้วยเช่นกัน

โครงการพาคนกลับบ้านจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถขับเคลื่อนความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและปัจเจกบุคคลที่จะสามารถหาแนวทางการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบในเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน และคาดหวังให้เกิดความสันติสุขในสังคมต่อไป ทั้งนี้ต้องเข้าใจบทบาทและสภาพปัญหาในการแสดงบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน เพื่อให้ได้แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมให้กับหน่วยงานต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ต่อไปได้ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด สอดคล้องกับ ดิเรก ฤกษ์ห่วย, 2543⁹ มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพเมื่อได้รับโอกาส แม้มนุษย์มีความเท่าเทียมกันในการเป็นมนุษย์แต่กำเนิดก็ตาม แต่มนุษย์ที่เกิดมาและอยู่บนโลกมนุษย์ อาจจะมีรูปแบบที่หลากหลาย คือ “มามีดไปมีด มามีดไปสว่าง มาสว่างไปสว่าง มาสว่างไปมืด” ขึ้นอยู่กับการดึงศักยภาพมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- [1] สุรชาติ บำรุงสุข. (2549). *ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ : การก่อความไม่สงบในภาคใต้ของไทย*. จุลสารความมั่นคงศึกษา(10): 1-5.
- [2] ชินวัฒน์ แมนเดช. (2555). *กระบวนการเข้าสู่การเป็นสมาชิกองค์กรต่อสู้ของขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และแนวทางในการหยุดยั้ง*. วิจัยหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชนรุ่นที่ 24, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- [3] เสนาะ พรรณพิกุล. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต.
- [4] กรมประชาสัมพันธ์. (2558). *ข้อมูลข่าวสารเพื่อการประชาสัมพันธ์โครงการประชาสัมพันธ์สร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2559*. กรุงเทพฯ: สำนักประชาสัมพันธ์เขต 2.
- [5] รชฏ จันทรทอง. (2550). *แนวทางแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีในกรณีปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ตามแนวทางสมานฉันท์*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- [6] สุรีย์ กาญจนวงศ์. (2551). *จิตวิทยาสุขภาพ : Health psychology (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. นครปฐม: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- [7] สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- [8] มงคล นาฏกระสูตร. (2552). *ทฤษฎีสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (ออนไลน์)*. สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2561 จาก <http://www.learners.in.th/file/drwattana/>
- [9] ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2543). *ทฤษฎีและแนวทางการพัฒนาสังคมในเอกสารการสอนชุดรายวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.